

Zapiski do zoogeografii Polski.

Suseł perełkowany (*Citellus guttatus* Pall.) i Kolka (*Gasterosteus aculeatus* L.).

[Notes sur la zoographie polonaise. *Citellus guttatus* Pall. et *Gasterosteus aculeatus* L.]

Napisał

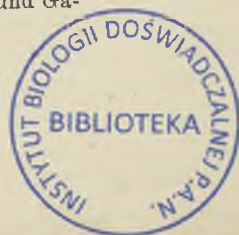
JAN GROCHMALICKI.

Północną, znaną nam granicą rozsiedlenia susła perełkowanego była okolica Nieświeża — zachodnią, wedle Tennenbauma¹⁾ linja Sokal, Biłgoraj, Frampol w Lubelszczyźnie.

W r. 1917 w czasie pobytu mojego na Litwie udało mi się stwierdzić, że suseł ten występuje wcale pospolicie na dziale wodnym między Niemnem a Słuczą. Wedle opowiadania P. K. Karpowicza z Czombrowa (pow. Nowogródzki), utrzymuje się w tamtych stronach przekonanie, o czem wspomina także Schauer²⁾, że zwierzę to do Nieświeża sprowadził ks. Radziwiłł — z czasem zdziczało ono i rozmnożyło się w tej okolicy. Podczas moich wycieczek w pow. Słonimskim udało mi się także zdobyć dwa okazy susła a mianowicie w dniu 10. VIII. 1917 r. na polu w Luszniewie, wsi położonej przeszło 20 *klm.* na północny-zachód od Baranowicz a 9. IX. t. r. znalazłem jednego martwego na polach wsi Sierobryszcze położonej przy drodze wiodącej z miasteczka Mołczadzi do Derewnej, około 30 *klm.* od Baranowicz w tym samym kierunku. Suseł perełkowany znajduje się też w okolicy samych Baranowicz. Okazuje się przeto, że suseł z pod Nieświeża wędruje — w r. 1917

¹⁾ Tennenbaum S.: Spis gadów, płazów, i ssaków zebranych w Ordynacji Zamojskiej w gub. Lubelskiej. Pamiętnik fizjogr. T. 21. 1913

²⁾ Schauer E.: Die Murmelthiere und Zieselmäuse Polens und Galiciens. Arch. f. Naturgesch. XXXII. Jhg. 1. Bd.

ze znanych nam stanowisk pod Nieświeżem posunął się przeszło 100 *klm.* na zachód w powiat Słonimski, a według wiadomości, które z początkiem 1922 r. otrzymałem, pojawił się w kierunku północno-zachodnim także pod Nowogródkiem.

Kolka (*Gasterosteus aculeatus* L.) uważaną była w faunie naszej za rybę właściwą dorzeczcu Wisły. Wszyscy fizjografowie nasi utrzymują zgodnie, że nie ma jej w wodach czarnomorskich. W dziele Heckla i Knera¹⁾ znajdujemy wzmiankę, że brak jej także w zlewisku Dunaju, tożsamo twierdzenie wypowiada Schmiedeknecht²⁾ — lecz już w zbiorowym dziele Hofera³⁾ znajdujemy uwagę, że w zlewisku Dunaju nieznaną była dawniej — pojawiła się tam prawdopodobnie zawleczona dopiero przed jakimiś 20 laty.

W grudniu 1915 r. przybyłem do Piasków, wsi położonej około 22 *klm.* na południowy-wschód od Berezy Kartuskiej. Dwudniowy pobyt mój tam wykorzystałem w celu poznania fauny ryb w znajdującym się obok tej wsi jeziorze Czarnem. Jezioro to mierzy około 1.600 hekt. powierzchni, wanienska jego posiada dno muliste z wyjątkiem brzegu wschodniego, piaszczystego. Jest ono bardzo rybne a wśród złowionych form, (wedle zapewnień rybaków, wszystkich, jakie w jeziorze poławiają się), wyróżniłem następujące: *Cyprinus carpio* var. *macrolepidosteus* Ag., który przed kilku laty spłynął z dworskich stawów, *Carassius vulgaris* Nils., *Lota vulgaris* L., *Idus melanotus* Heckel., *Esox lucius* L., *Perca fluviatilis* L., *Leuciscus rutilus* L., *Tinca vulgaris* Nits., *Abramis brama* L., *Misgurnus fossilis* L., *Acerina cernua* L., *Gasterosteus aculeatus* L.

Tych 12 gatunków ryb występuje również w rzece Jasiołdzie i w potoku Dzygulance, który przepływa jezioro i do Jasiołdy uchodzi.

Z wspomnianych ryb ciekawe są dwie ostatnie. Jazgarz, zwany tu jazgarem lub częściej po naddnieprowsku Jerszem — jest w południowo-wschodnim obszarze ziem naszych rybą nieobfitą a rzadką w jeziorach, tu żyje licznie tak w jeziorze

¹⁾ Heckel J. & Kner R.: Die Süßwasserfische d. Österr. Monarchie.

²⁾ Schmiedeknecht O.: Die Wirbeltiere Europas. Jena 1906.

³⁾ Grote W., Vogt C., Hofer B.: Die Süßwasserfische von Mitteleuropa. Frankfurt a. M. 1909.

Czarnem jak sąsiednich, w Białem a przedewszystkiem masowo w Sporowskim. Obecność kolki w jeziorze jako w dorzeczu Prypeci leżącym, więc zlewisku czarnomorskiem zastanowiła mnie, ponieważ później łowiłem ją często w Rosi, Issie, Mołczadzi, Szczarze i i. dopływach Niemna przypuszczam, że rybka ta zawędrowała z rzek bałtyckich przez Kanał Ogińskiego do Jasiołdy a następnie do wspomnianego jeziora.

Beling¹⁾ w pracy o rybach Dniepru nadmienia, że nie odnalazł kolki w faunie ryb Dniepru, lecz jeszcze Kessler który mimo usilnych poszukiwań także jej w dorzeczu Dniepru nie znalazł wspomina, że Czarna jaw łowił ją w dopływie Dniepru w Psiole i pobocznej Desny w Sejmie.

W spisie ryb Mińszczyzny Gratiano w²⁾ podaje, że znalazł w dopływie Prypeci jeden egzemplarz innego gatunku kolki a mianowicie Ciernika *Gasterosteus (Pygosteus) pungitius*, tłumaczy on także znalezienie się tam tej rybki przez pośrednictwo Kanału Ogińskiego.

Okazuje się przeto, że oba gatunki tej rodziny Makrełowatych wód naszych nie należą wyłącznie do wód bałtyckich, lecz przedsiębiorą czasem dłuższe wędrówki do zlewiska czarnomorskiego, podobnie jak się to też dzieje w samych wodach Bałtyku — miejscami bowiem dotąd nieznanie pojawiają się — skądinąd nikną. O takim pojawieniu się kolki w latach ostatnich pod Sokalem, gdzie jej przedtem nieznano, opowiadał mi Hr. P. Dzieduszycki — o „wyjściu“ jej w ostatnich latach, jak wyrażają się rybacy, z jezior Firlejowskich — gdzie była dawniej plagą, wspomina Lityński³⁾.

R É S U M É

La frontière septentrionale des lieux habités par cette espèce passe aux environs de Nieśwież (gouv. de Mińsk), sous le 53° de lat. boréale et la frontière occidentale selon Tennenbaum la ligne de Sokal, Biłgoraj, Frampol dans le gouv. de Lublin.

¹⁾ Beling: Oczerki po ichtiofaunie Dniepra. Trudy dneprrowskoj biologičeskoj Stanczii. Kijew Nr. 1. 1914.

²⁾ za Belingiem.

³⁾ Lityński A.: Jeziora Firlejowskie Pamiętnik fizjograf. T. 25. 1918.

En 1917 je suis parvenu à constater que le *Citellus guttatus* Pall., habite les cours d'eau entre les rivières Niemen et Słucz, surtout aux environs de Baranowicze et à 30 km. de Baranowicze au nord-ouest dans l'arrondissement de Słonim, sur le territoire des villages Luszniew et Sierobryszcze. Il est ainsi prouvé que cet animal voyage, et qu'il s'est glissé par les endroits où son existence est connue, à plus de 100 km. à l'ouest dans l'arrondissement de Słonim. Selon les nouveaux rapports reçus en 1912 il est apparu aussi aux environs de Nowogródek.

Le *Gasterosteus aculeatus* était connu comme poisson habitant les rivières qui se jettent dans la Baltique; il n'était pas connu dans les rivières tributaires de la Mer Noire. Heckel et Kner ainsi que Schmiedeknecht remarquent qu'il n'existe pas dans le Danube, cependant Hofer y annonce son apparition qui date 20 ans environ.

En 1915 j'ai trouvé le *G. aculeatus* parmi les poissons du Lac Czarne (Noir) à Piaski, lieu situé à 22 km. au sud-est de Bereza Kartuzka dans l'arrondissement de Słonim. Les eaux du Lac Czarne viennent de la rivière Jasiołda, affluent du Prypéc et par conséquent tributaires de la Mer Noire.

J'explique l'apparition du *G. aculeatus* dans le Lac Czarne par le fait que ce poisson a passé par le canal Ogiński des rivières baltiques aux rivières de la Mer Noire.

Beling n'a pas trouvé le *G. aculeatus* parmi la faune du Dniepr, Kessler non plus. Ce dernier rappelle, que Tschernajew l'a trouvé il y a quelques années, dans la Psioł, affluent du Dniepr et dans la Sejm, affluent de la Desne.

Gratianow, qui a étudié la faune des rivières du gouvernement de Mińsk, a trouvé dans un des affluents du Prypéc un seul exemplaire d'un autre genre de cette espèce le *Pygosteus (Gasterosteus) pungitius* et suppose aussi que ce poisson est passé des cours d'eau baltiques, où il vit, dans les eaux tributaires de la Mer Noire par le canal Ogiński.

Cela prouve, que ces deux genres de la famille des *Gasterostei* n'appartiennent pas exclusivement à la faune des cours d'eau baltiques, puisqu'ils peuvent accomplir de longs voyages dans les cours d'eau tributaires de la Mer Noire.

